

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 5 Sayı/ISSUE 10 Yıl/YEAR: 2022

Alındı/RECEIVED: 26-10-2022 – Kabul/ACCEPTED: 31-12-2022

Pandemi Döneminde Üniversitelerin Dijitalleşme Performanslarının Öğrenci Gözünden Değerlendirilmesi: Meta-Sentez Çalışması

University Students' Experiences in Digitalization and Distance Education During the Pandemic Period: A Meta-Synthesis Research

Aykut GÜNLÜ¹

Abstract

The aim of the current research is to evaluate the digitalization performance of universities from the perspective of students during the pandemic period. The meta-synthesis method was used in this research. Studies to be included in the research were obtained from EBSCO, ULAKBİM TR, Dergipark, Google Scholar and ResearchGate databases. Eleven studies whose full texts were available were used. Working groups in research; purposeful, criterion-based, non-random, convenient sampling, easily

Öz

Mevcut araştırmanın amacı, pandemi sürecinde üniversitelerin dijitalleşme performanslarının öğrenciler gözünden değerlendirilmesidir. Araştırmada meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilecek çalışmalar EBSCO, ULAKBİM TR, Dergipark, Google Akademik ve ResearchGate veri tabanlarından elde edilmiştir. Tam metinlerine ulaşılan 11 çalışma araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmalardaki çalışma grupları; amaçlı, ölçüte dayalı, seçkisiz olmayan uygun örneklem, kolay ulaşılabilir,

¹ Aykut GÜNLÜ, Öğrt. Grv, Pamukkale Üniversitesi, Orcid: 0000-0002-6617-2871

accessible, maximum diversity and snowball sampling. In the present study, thematic synthesis method was used in the analysis of the data. It has been determined that universities mostly use their own technological infrastructure as a learning environment in distance education. It has been observed that universities carry out the learning process both synchronously and asynchronously. It was seen that the participants stated that synchronous courses should be absolutely necessary and that synchronous courses are more beneficial. In the distance education process, it is seen that the homework type is frequently preferred among the evaluation forms of student success. The online exam is in second place and making a presentation in the lecture is in third place. Students stated that there was a decrease in their success in the distance education process. Among the reasons for the low success of the students are the high homework load, the inability to follow the lessons regularly, and the lessons not being effective and efficient. In future research, the effectiveness of these training programs can be tested by preparing training programs that will increase the motivation of students.

Keywords: Digitalization, Distance learning, Qualitative research, Meta-synthesis, Synchronous

maksimum çeşitlilik ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmada verilerin analizinde tematik sentezleme metodu kullanılmıştır. Uzaktan eğitimde öğrenme ortamı olarak üniversitelerin en çok kendi alt yapılarını kullandığı belirlenmiştir. Üniversitelerin hem senkron hem de asenkron bir şekilde öğrenme sürecini yürüttükleri görülmüştür. Katılımcılar senkron derslerin mutlaka olması gerektiğini ve senkron dersleri daha çok yararlı olduğunu belirttikleri görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara bakıldığında ilk sırada teknolojik aksaklıkların yer aldığı saptanmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci başarısını değerlendirme biçimlerinden ödev türünün sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Çevrimiçi sınav ikinci sırada yer almakta ve derste sunum yaptırma ise üçüncü sırada yer almaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde başarılarında düşüş olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin başarı düşüklüğünün sebepleri arasında ödev yükünün fazla olması, derslerin düzenli takip edilememesi, derslerin etkili ve verimli geçmemesi yer almaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar için şunlar önerilebilir: Uzaktan eğitimde önemli bir sorun olarak öğrencilerin motivasyon eksikliği ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin motivasyonunu artıracak uzaktan eğitim modeline uygun eğitim programları hazırlanarak bu eğitim programlarının etkililiği sınanabilir.

Anahtar kelimeler: Dijitalleşme, Uzaktan eğitim, Nitel araştırma, Meta-sentez, Senkron

Giriş

COVID-19 Pandemisi son dönemlerde etkisini azaltmış olsa da Dünya yaklaşık üç yıldır pandemiyle mücadele etmektedir. Dünyanın bazı ülkelerinde ise (örneğin Çin, Kuzey Kore) sıkı COVID-19 tedbirleri uygulanmaya devam etmektedir. Türkiye, Almanya, İngiltere gibi çoğu ülkelerde ise COVID-19 tedbirleri uygulamadan kaldırılmış, insanlar pandemi öncesindeki normal hayatına dönüş yapmaya başlamıştır. COVID-19 etkisini azaltmakla birlikte Mayıs 2022 itibariyle Dünya genelinde COVID-19 hastalığına 524 milyon kişi yakalanmış ve 6.4 milyon kişi de COVID-19 hastalığı nedeniyle ölmüştür (Dünya Sağlık Örgütü, 2022). İnsanlar eski normal hayatına dönüş yapmaya başlamış olsa da pandeminin bazı etkilerinin (özellikle sosyal yaşam ve meslek yaşamı) devam ettiği gözlenmektedir. Önemli etkilerinin olduğu alanlardan birisi de eğitim alanıdır.

COVID-19 [pandemi](#) döneminde eğitim-öğretim hızlı bir şekilde farklı bir yöne doğru kaymıştır. Bu süreçte pandeminin hemen başında eğitim öğretim ortamlarının ciddi bir risk altında olduğu görülmüş ve eğitim-öğretim ileri teknolojiden de yararlanılarak hem Milli Eğitim Bakanlığı'nda hem de Yükseköğretim Kurumlarında uzaktan eğitim gibi alternatif eğitim uygulamaları ile verilmeye başlanmıştır. Türkiye'de pandeminin hemen başından pandeminin üçüncü dalgasına kadar tamamen uzaktan eğitim yaklaşımı benimsenmiştir. Pandeminin üçüncü dalgasından sonra hibrit eğitime (hem yüz yüze hem uzaktan eğitim) geçilmiştir. 2022 -2023 Eğitim öğretim yılından itibaren ise tamamen yüz yüze eğitim başlamıştır.

Uzaktan eğitim, derslerin, ders materyallerinin, öğrenci ve öğretmen iletişiminin ve ders sürecinin senkron/asenkron bir şekilde teknoloji ve iletişim araçlarının kullanılması ile yürütüldüğü bir eğitim biçimidir (Bozkurt ve Sharma, 2020). Uzaktan eğitim pandemiden önce de kullanılan bir uygulamadır. Avrupa'da 1700'lü yıllara kadar uzanmaktadır. Türkiye'de ise ilk uzaktan eğitim 1950'li yıllarda Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde kullanılmaya başlanmıştır (Akdemir ve Kılıç, 2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitime duyulan ihtiyaç artmıştır. Ayrıca pandemiyle birlikte henüz uzaktan eğitim alt yapısı olmayan üniversiteler teknolojik alt yapılarına yatırım yapıp, hızlı bir şekilde dijitalleşme sürecine uyum sağlamaya çalışmışlardır (Yelgen, 2021).

Üniversiteler her ne kadar teknolojik alt yapılarına yatırım yapmış olsalar da uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyiminin yetersiz olması nedeniyle eğitim alanındaki bu hızlı değişim ve dijital uygulamalara kolay ve başarılı bir şekilde uyum sağlayamadığı görülmektedir. Ayrıca bu sürece bazı kurumların hazırlıksız yakalandığı bilinmektedir. Dolayısıyla yükseköğretim kurumlarında eğitim ve öğretimin uzaktan eğitim yöntemiyle yürütülmesi her öğrenciye eşit ve adaletli bir süreç sunmamıştır. Dolayısıyla bu süreçte bazı problemlerin yaşandığı somut bir şekilde görülmüştür. Pandemi sürecindeki uzaktan eğitimde yaşanan problemler; öğrenci kaynaklı faktörler ve öğrenci kaynaklı olmayan faktörler olmak üzere iki temel başlıkta toplanabilir (Marinoni, Land ve Jensen, 2020). Öğrenciden kaynaklı faktörler arasında öğrenci ve öğretim üyesine ait özellikler bulunmaktadır. Bu kategoride ayrıca teknoloji kullanımına yatkınlık, dijital ekipmanlara sahip olma gibi özellikler de yer almaktadır (Lapitan, Tiangco, Sumalinog, Sabarillo ve Diaz, 2021). Öğrenci kaynaklı olmayan faktörler arasında eğitim görülen bölümün türü (sağlık, tıp veya başka bir bölüm), teknik altyapı, donanım, internet erişimi (hem üniversite kapsamında hem de öğrencilerin yaşadığı köy, belde, mahalle gibi yerleşim yerlerinde) gibi

etmenler yer almaktadır (Scavarda, Dias, Reis, Silveira ve Santos, 2021). Görüldüğü üzere araştırmalarda öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin verimli olmadığına dair görüşleri daha yüksek düzeydedir. Öğrencilerin uzaktan eğitimden yeterince istifade edememelerinin nedenleri arasında öğrencilerin teknolojiye ulaşamamaları, kurumların alt yapı yetersizlikleri gibi etmenler yer almaktadır (Piştav Akmeşe ve Kayhan, 2020; Seçkin, Elçi ve Doğan, 2020). Ayrıca, teknolojiyi eğitim amaçlı kullanmayan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyinin de düşük olması nedeniyle bu süreçte oldukça zorlandığı görülmüştür (Yelgen, 2021). Öğrencilerin yaşadığı bu sorunları ve güçlükleri ortadan kaldırmak için üniversiteler kendi uzaktan eğitim sistemlerinin nasıl yürütüleceğine ilişkin tanıtım videoları, sunumlar veya kullanım kılavuzları gibi çalışmalar hazırlayarak, öğrencilerinin hizmetine sunmuşlardır (Sarıtaş ve Barutçu, 2020). Bununla birlikte uzaktan eğitim, etkisini pandemi sonrasında da sürdüreceği düşünülmektedir. Dolayısıyla uzaktan eğitimi kullanan hedef grubun, uzaktan eğitime yönelik algıları, deneyimleri gelecekteki eğitim ve öğretim sürecinin planlanmasında büyük bir veri kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Costello, Brown, Donlon ve Girme, 2020).

COVID-19 pandemi dönemi insanlara teknolojinin yararlı kullanımının da mümkün olduğunu göstermiştir. Bu süreç her ne kadar bazı olumsuzlukları olsa da COVID-19 pandemisi; modern Dünyadaki dijital gelişmelerin insan yaşamında sağlıklı bir şekilde kullanılmasının önemi artırmıştır (Arthur Nyarko, Agyei ve Armah, 2020). Pandemi sürecince kazanılan deneyimlerin belirlenmesi, ortaya çıkarılması, uzaktan eğitimdeki eksikliklerin giderilmesine de katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitimin çok yönlü değerlendirilmesinin yapılması, eleştirel bir bakış açısıyla ele alınması, yeni uygulamaların ve politikaların geliştirilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu anlamda uzaktan eğitimin senkron ve asenkron içerik sunumlarının birlikte yapıldığı politikaların uygulanmasının sürece katkısının yüksek olacağı ortadadır.

Uzaktan eğitimde üniversitelerin dijitalleşme ve uzaktan eğitimdeki performanslarının bizzat bu uygulamaları deneyimleyen grup tarafından değerlendirilmesi ise üniversitelerin dijitalleşmesi sürecine nesnel bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir. Alanyazında bu süreci deneyimleyen katılımcılarla birlikte yürütülen nitel araştırmaların olduğu görülmektedir. Nitel araştırmalardan elde edilen bilgiler çok değerlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bununla birlikte bu bilgilerin genellenebilirliği ise sınırlıdır. Dolayısıyla alanyazında uzaktan eğitimi deneyimleyen katılımcılar ile yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların birleştirilerek daha genel ve kapsayıcı bir sonucun elde edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler ışığında mevcut araştırmanın amacı, pandemi sürecinde üniversitelerin dijitalleşme performanslarının öğrenciler gözünden değerlendirilmesidir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Mevcut araştırmada araştırma yöntemi olarak meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Meta-sentez, araştırmanın amacı doğrultusunda benzer nitel çalışmaların sonuçlarının birleştirilip yorumlanarak daha üst düzey yeni bilgilerin elde edilmesine dayanan sistematik bir yaklaşımdır (Sandelowski ve Barroso, 2003). Bu bilgi doğrultusunda mevcut araştırma, COVID-19 pandemisi

döneminde uzaktan eğitim sürecini deneyimleyen öğrencilerin gözünden uzaktan eğitimin yorumlanmasını ele alan nitel çalışmaların sonuçlarının sentezlenmesine dayalı olarak yürütülmüştür. Walsh ve Downe'nin (2005) belirtmiş olduğu meta-sentez yöntemi basamakları mevcut araştırmada da izlenmiştir. Bu basamaklar; araştırma sorusunun belirlenmesi, araştırma konusuna uygun anahtar kelimelerin belirlenmesi ve alanyazın taramasının yapılması, veri tabanlarına göre dâhil etme ve hariç tutma ölçütlerinin belirlenmesi, araştırmaya dahil edilecek çalışmalara karar verilmesi, çalışmaların sonuçlarının temalar, kodlar açısından birleştirilmesi ve elde edilen yeni bulguların sentezlenmesi ve raporlanması şeklindedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya dahil edilecek çalışmaların belirlenmesi için öncelikle *uzaktan eğitim, çevrimiçi eğitim, dijital eğitim, online eğitim, uzaktan eğitimde öğrenci deneyimleri, pandemide eğitim* anahtar kelimeleri kullanılarak EBSCO, ULAKBİM TR, Dergipark, Google Akademik ve ResearchGate veri tabanlarında arama yapılmıştır. Anahtar kelimelerin kullanılması ile yapılan araştırma sonucunda tüm veri tabanlarında toplam 1430 araştırmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu çalışmalardan pandemi öncesinde yapılanlar, nicel çalışmalar, üniversite öğrencileri örneklemini dışındaki katılımcılarla yapılanlar ve konu kapsamı dışında kalan diğer çalışmalar araştırmadan çıkarılmıştır. Ayrıca Türk örneklemiyle Türk üniversiteleri haricinde yapılan çalışmalar da araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Son eleme aşamasında tam metinlerine ulaşılan, sadece nitel verilerle yürütülen, uzaktan eğitim deneyimi yaşayan öğrenci örneklemiyle yapılan 11 çalışmanın araştırmaya dâhil edilebilecek kriterleri karşıladığı görülmüştür. Araştırmaya dâhil edilen 11 çalışmaya ilişkin betimsel özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmalar

Çalışma kodu	Yazar bilgisi ve yayın yılı	Araştırma başlığı	Araştırma Deseni	Katılımcı sayısı- Çalışma grubu türü	Veri toplama aracı	Veri analizi
Ç1	Doğan, S. ve Çelikten L. (2021)	Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime dair kompozisyonlarının incelenmesi: Yıldız Teknik Üniversitesi örneği	Olgu bilim (Fenomenoloji)	34- Ölçüte dayalı örnekleme	Çevrimiçi Kompozisyon yazdırma	İçerik analizi
Ç2	Seçkin, Z., Elçi, A. ve Doğan, O. (2020)	COVID-19 pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin öğrenme sürecine ilişkin algılarına yönelik nitel bir araştırma	Belirtilmemiş	94- Ölçüte dayalı örnekleme	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi
Ç3	Aydın, S. (2021)	Covid-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi ile ilgili görüşler	Olgu bilim (Fenomenoloji)	8-Amaçlı örnekleme	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi

Ç4	Kiremitçi, S. ve Akçay, S. (2021)	COVID-19 pandemi sürecinde alan uygulaması yapmak: bir odak grup çalışması	Olgu bilim (Fenomenoloji)	15- kartopu örnekleme	Çevrimiçi odak grup görüşmesi	MAX QDA programı
Ç5	Akdemir, A. B. ve Kılıç, A. (2020)	Yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamalarına bakışı	Durum çalışması	54- kartopu ve maksimum çeşitlilik örnekleme	Çevrimiçi odak grup ve doküman inceleme	Betimsel analiz ve içerik analizi
Ç6	Piştav Akmeşe, P. ve Kayhan, N. (2020)	Özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin Koronavirüs (COVID-19) salgın sürecinde uygulama derslerine ilişkin deneyimleri.	Belirtilmemiş	9- Amaçlı örnekleme	Yarı yapılandırılmış görüşme	Nvivo programı
Ç7	Erşen, Z. B. ve Yumak, Y. (2021)	Matematik öğretmeni adaylarının covid-19 pandemisi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri.	Fenomenoloji	38- kolay ulaşılabilir örnekleme	Çevrimiçi anket (açık uçlu sorular)	İçerik analizi
Ç8	Eti, İ. ve Karaduman, B. (2020)	Covid-19 pandemisi sürecinin öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri açısından incelenmesi	Durum çalışması	44- Maksimum çeşitlilik örnekleme	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi
Ç9	Özer, S. ve Turan, E. Z. (2021)	Öğretmen adaylarının Covid-19 nedeniyle sunulan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri.	Durum çalışması	80- kolay ulaşılabilir örnekleme	Yapılandırılmış görüşme formu	Betimsel analiz ve içerik analizi
Ç10	Ağa Yıldız, V. (2020)	Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri	Durum çalışması	16- Seçkisiz olmayan-uygun örnekleme	Yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi
Ç11	Karahan, E., Bozan, M. A. ve Akçay, A. O. (2020)	Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi	Durum çalışması	40- Tipik durum örnekleme	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Betimsel analiz ve içerik analizi

Tablo 1'e bakıldığında araştırmaların tümünün (11 makale) araştırmanın konusunu içerdiği görülmektedir. Çalışmalardan 5'i durum çalışması, 4'ü olgu bilim türünde yapılmıştır. 2 çalışmanın ise hangi türde yapıldığı açıkça belirtilmemiş olup, bu iki çalışma yazar tarafından incelendiğinde, çalışmalardan birinin fenomenolojik araştırma deseninde, diğerinin ise durum çalışması deseninde planlandığı görülmüştür. Araştırmalardaki çalışma grupları; amaçlı örneklem (2 araştırma), ölçüte dayalı örneklem (2 araştırma), tipik durum örnekleme (1 araştırma), seçkisiz olmayan uygun örnekleme (1 araştırma), kolay ulaşılabilir örnekleme (2 araştırma), maksimum çeşitlilik örnekleme (1 araştırma), kartopu örnekleme (1 araştırma) ve maksimum çeşitlilik örnekleme (1 araştırma) yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının neler olduğuna bakıldığında ise 5 araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu, 1 araştırma yapılandırılmamış görüşme formu, 1 araştırma yapılandırılmış görüşme formu, 1 araştırma kompozisyon yazdırma, 1 araştırma açık uçlu soru içeren anket, 1 araştırma odak grup ve 1 araştırma ise odak grup ve doküman analizi formu kullanılmıştır. Araştırmaların 6'sı içerik analizi yöntemiyle, 1'i Maxqoda programı, 1'i Nvivo programı ile ve 3'ü ise betimsel içerik analizi yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Mevcut araştırmada verilerin analizinde meta-sentez yaklaşımından tematik sentezleme metodu kullanılmıştır. Tematik sentez metodunda çalışmaya dahil edilen nitel çalışmalarda elde edilen sonuçların yeniden temalandırılarak, üst düzey temalara ve kodlara ulaşılır. Böylece araştırma sonuçları daha genel ve kapsayıcı bir çatı altında birleştirilmiş olur (Thomas ve Harden, 2008). Araştırma sonuçlarından yeni bir tema oluşturulurken de içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, ifadelerden, temalara ve kategorilere ulaşarak, analiz edilmesi ve tanımlanmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın Geçerliliği ve İnanırlılığı

Nitel araştırmalarda geçerliliği ve inandırıcılığı sağlamanın birden çok yolu bulunmaktadır. Araştırmanın geçerliliği ve inandırıcılığı, araştırma sorularının nasıl belirlendiği, araştırmaya dâhil edilen veya araştırma dışında tutulan çalışmaların belirlenme kriterlerine, veri toplama sürecinin ve raporlaştırılmasının nesnel bir şekilde yapılmasına bağlı olarak değişmektedir (Patton, 2014). Mevcut araştırmada araştırmaların dâhil edilme ve hariç tutulma kriterleri verilerin toplanması başlığında detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Verilerin raporlaştırılmasında çalışmalara birer kod atanmıştır. Örneğin Çalışma 1 için Ç1 kodu atanmıştır. Çalışmalara kod atandıktan sonra çalışmalar analiz edilerek temalara ulaşılmıştır. Çalışmalardan elde edilen veriler alandaki iki uzmana gönderilmiş olup, iki uzmandan elde edilen temalar ve yazar tarafından elde edilen temalar karşılaştırılmıştır. Birbirinden farklı olan temaların hangi tema başlığı altında yer alabileceği karşılaştırmalarla belirlenmiş ve ilgili tema başlığına yerleştirilmiştir. Akabinde yazar tarafından oluşturulan son tema tablosu ile uzmanların gönderdiği tema tabloları uzmanlara tekrar gönderilerek uzmanlardan ikinci kez görüş istenmiştir. İlk tema oluşturma süreci sonunda elde edilen benzerlik oranının % 83 olduğu, ikinci tema oluşturma sonunda elde edilen benzerlik oranının ise % 92'ye yükseldiği belirlenmiştir. Uzman değerlendirmesinde

benzerlik oranının %80 ve üstünde olması gerektiği belirtilmektedir (Miles ve Huberman, 2016). Dolayısıyla çalışmada elde edilen hem ilk tema benzerlik oranının hem de ikinci tema benzerlik oranının inandırıcılık içim kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Bulgular

Mevcut araştırmada pandemi döneminde üniversitelerin dijitalleşmesi sürecini deneyimleyen öğrencilerin görüşleri meta sentez yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmalarda elde edilen bulgular bu bölümde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Araştırmaların analiz edilme sürecine çalışmalardaki amaçların belirlenmesi ile başlanmıştır. Çalışmaların amacı çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu endnele verilerin doğru ve hatasız bir şekilde analiz edilmesi için sürecin amaç basamağından başlanması daha doğru bir yaklaşımdır. Bu kapsamda araştırmaya dâhil edilen çalışmaların amaçlarına ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmaların Amaçları

Amaç
Uzaktan eğitime ilişkin üniversitenin alt yapısının öğrenci deneyimlerine göre belirlenmesi
Uzaktan eğitim alan öğrencilerin davranış, tutum ve duygu durumunun belirlenmesi
Uzaktan eğitimde çevrimiçi eğitim ve öğretmenlik uygulamasına yönelik algıların belirlenmesi
Uzaktan eğitimde sosyal hizmet bölümü öğrencilerin algılarının belirlenmesi
Uzaktan eğitim sürecine ilişkin alt yapı, fiziki durum vb. gibi durumların öğrencilerin algılarına göre belirlenmesi
Uzaktan eğitimde özel eğitim hizmetleri öğretmenliği öğrencilerin algılarının belirlenmesi
Uzaktan eğitimde ilköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi
Uzaktan eğitim sürecinde eğitim fakültesi öğrencilerinin mesleki yeterliliklerine ilişkin algılarının belirlenmesi
Uzaktan eğitimde öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi
Uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi
Uzaktan eğitimde öğretmen adaylarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin belirlenmesi

Tablo 2'ye bakıldığında tüm çalışmaların üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçladığı görülmektedir. Ayrıca çalışmalarda üniversitenin uzaktan eğitim sürecindeki alt yapı olanakları, fiziki durum veya akademik personel açısından da yeterliği ele alınmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalarda üniversitelerin uzaktan eğitimde kullandıkları alt yapı/öğretim türü/öğrenme ortamının ne olduğu belirlenmiştir. Buna göre üniversitelerin uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları öğrenme ortamı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmaların Uzaktan Eğitimde Kullandığı Öğrenme Ortamı

Öğrenme Ortamı	f
Üniversitenin Kendi Canlı Ders Sistemi	11
Zoom	7
Google Meeting	8
Microsoft Teams	6
Adobe Connect	4
Whatsupp	1
Youtube Canlı	1
Teamlink	1
Webinar	1

Tablo 3'e bakıldığında uzaktan eğitimde öğrenme ortamı olarak üniversitelerin tercih ettikleri ilk uzaktan eğitim alt yapısının üniversiteye ait olan alt yapı olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise üniversitelerin uzaktan canlı ders sisteminden sonra öğrenme ortamının Zoom olduğu belirlenmiştir. Bunu Google Meeting ve Microsoft Teams takip etmektedir. Ç6'daki *Derslerimizi site üzerinden işlemeye başladık. Bütün derslerden ödevler aldık ve bu ödevleri tamamlamaya çalıştık. Biz bunları yaparken üniversitelerin yazın da eğitim vereceğini öğrendik. Finallerin önce eylül şimdi de haziran ayında olacağını öğrendik. Bu ani değişiklikler bizi olumsuz yönde etkiledi* ifadesi uzaktan eğitimde üniversite sitesinin kullanıldığını belirten temaya örnek verilebilir.

Araştırmalardan elde edilen bulgularda öğrenme sürecinin nasıl yürütüldüğü belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen temalar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmaların Uzaktan Eğitimde Kullandığı Öğrenme Süreci

Tema	f
Senkron (Derse öğretim elemanı ile birlikte öğrencinin ders saatinde girebildiği süreç)	11
Asenkron (Ders saatinde sadece öğretim elemanının derse girerek dersi anlattığı, öğrencilerin ise sonradan kayıttan izleyebildikleri süreç)	11
Ödev yönetimi paneli-sunum yapma	11

Tablo 4'e bakıldığında üniversitelerin hem senkron hem de asenkron bir şekilde öğrenme sürecini yürüttükleri görülmektedir. Bununla birlikte öğretim elemanları kendi bireysel öğrenme süreçlerini belirleyerek, eğitim öğretimin devam etmesini sağlamaya çalışmışlardır. Çalışma 5'teki *bence canlı yayından ziyade yükleyip ondan sonra bir canlı yayın yapmaları lazım, soru-cevap gibi. Önce biz dersi dinleyelim sonra bir soru-cevap yapalım ki böylece süre de bize daha fazla kalır* ifadesi derslerin senkron işlenişini anlatan temaya örnek olarak gösterilebilir.

Araştırmalardan elde edilen diğer ortak sonuç uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlardır. Uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlara ait temalar Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Uzaktan Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar

Tema	f
Teknolojik aksaklıklar (sistemin çökmesi, erişim engeli, mobil bağlanmaması gibi)	8
İnternet bağlantı hızının düşük olması	7
Alt yapı yetersizliği	5
Öğrencilerin ailesinin yaşadığı yerde internetin çekmemesi	4
Üniversitelerin tercih ettiği canlı ders takip etme yazılımı	4
Öğretim elemanı ile kurulan iletişimin eksikliği	4
Öğretim elemanının teknolojiyi kullanmada yetersiz olması	3

Tablo 5'e bakıldığında ilk sırada teknolojik aksaklıkların yer aldığı görülmektedir. Teknolojik aksaklıkların özellikle üniversitenin hızlı bir şekilde, uzaktan eğitim için gerekli hazırlıkları ve yeterli

donanımı sağlamadan uzaktan eğitim sürecine geçmesine bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu sorunu ikinci sırada internet bağlantı hızının yetersiz olması, üçüncü sırada ise internet alt yapı yetersizliğinin yer aldığı görülmektedir. Ç7'deki "...sisteme telefon ve tableten girmekte zorlanmamız, bazı öğretmenlerimiz ders anlatırken sesin bozulmasına (sesin normalden hızlı ya da yavaş olması ve sesteki kopmalar) neden olmaktadır ifadesi ile Ç10'daki *bence her hoca için değişir ama genel olarak konuşmak gerekirse yönetemediler. Çünkü öğretim elemanlarının teknolojiye uyumu diyelim veya bizim derse ulaşma imkanımız hep kısıtlı oldu* ifadesi süreçte yaşanan sorunları belirtmektedir.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalardan elde edilen bir diğer bulgu katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde başarılarının ölçülmesi sürecidir. Katılımcıların başarılarının nasıl ölçüldüğüne ilişkin ortaya çıkan temalar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Uzaktan Eğitimde Değerlendirme

Tema	f
Ödev	11
Çevrimiçi sınav	9
Video kaydı/sunum	5
Canlı derste sözlü sınav	2

Tablo 6'ya bakıldığında uzaktan eğitim sürecinde öğrenci başarısını değerlendirme biçimleri çok değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların en çok değerlendirme türlerinden ödev türünün sıklıkla tercih ettikleri görülmektedir. Çevrimiçi sınav ikinci sırada yer almakta ve derste sunum yaptırma türünün ise üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Ç5'deki *Ara sınavların yapılmayacağı ile ilgili hocalarımızla konuşurken aniden verilen bir kararla ara sınav haftası ilan edildi ve bu bize çok geç söylendi. Şuan ara sınav haftasında olmamıza rağmen hala bazı dersler hakkında bilgi verilmedi, hiç bir açıklama yapılmadı. Asenkron olarak yürütülen derslerden sınav olduğumuz için bir kaç gün içinde moodle sistemine yüklenen notlara çalışmamız isteniyor. Bu da zaten zor olan bir süreci bizim için daha da zorlaştırıyor* ifadesi başarıların değerlendirmesini açıklayan temaya örnek olarak gösterilebilir.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların sonuçlarından elde edilen önemli bir diğer bulgu ise katılımcıların uzaktan eğitimdeki akademik başarılarına ilişkin değerlendirmeleridir. Bu amaç kapsamında elde edilen temalar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Akademik Başarılarına İlişkin Düşünceleri

Tema	f
Uzaktan eğitimde başarı düştü	187
Uzaktan eğitimde uygulamalı derslerdeki başarı teorik derslere göre daha düşüktü	81
Uzaktan eğitimde başarı aynı düzeydeydi	40
Uzaktan eğitimde senkron yapılan derslerde başarı daha yüksekti	57

Tablo 7'ye bakıldığında uzaktan eğitim sürecinde akademik başarının değerlendirilmesi konusunda katılımcıların büyük bir çoğunluğu (tüm çalışmalardan düştüğü gözlenmiş olup, düştüğünü belirten katılımcı sayısı 187) başarılarının düştüğünü gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte uygulamalı derslerdeki başarının da teorik derslere göre daha düşük olması elde edilen bir diğer önemli sonuçtur. Ç4'deki "Biz hepimiz birlikte bir görüşmeye katılıyorduk zoom üzerinden. Böyle bir görüşme yaptığımız için örneğin vaka çalışmaları da yapıyorduk biz hocamız bize bir vaka veriyordu. Genel kapsayan bir vaka, bütün o alanlarla ilgili, hepimizin alanını kapsayan. Biz onları inceliyorduk, analiz ediyorduk bir sonraki hafta herkes kendi alanına göre anlatıyordu. Bu görüşmeler benim açımdan örneğin ben tıbbi sosyal hizmet birimindeydim ama bir vakanın gençlik açısından da veya psikiyatrik açıdan da nasıl incelenebileceğini de öğrendim. Onun haricinde arkadaşlarımız mesela önceki vakalarla ilgili konuşuyorduk, deneyimlerimizden bahsediyorduk. ...Bu açıdan yaptığımız online görüşmelerin bana farklı alanları görmem açısından da bir katkısı oldu" ifadesi çalışmaların senkron yapılmasının yararına ilişkin temaya örnek olarak verilebilir. Ayrıca Ç6'daki "Uzaktan eğitim sürecimizde uygulama derslerimiz için fakülte, bölüm, hocamız ile gerekli gördüğümüz durumlarda, ödevler ile ilgili bilgi almak istediğimiz zamanlarda veya ödevleri göndermek istediğimiz zamanlarda iletişim kurduk. Hocamız ile e-posta ve üniversite uzaktan eğitim ders sistemi üzerinden iletişime geçtim. Ama uygulama okulu öğretmenlerimiz ile maalesef uzaktan eğitime geçtiğimiz günden sonra hiç konuşamadık. Uzaktan eğitim bazı ayrıcalıkları ortadan kaldırabilir, erişilebilir duruma getirebilir ama uygulama dersleri için de bir planlama yapılması gerekir" ifade de pandemi döneminde uygulama derslerinin verimsiz geçtiğini göstermesi açısından önemli bir değerlendirmedir.

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların sonuçlarından elde edilen son bulgu ise uzaktan eğitime ilişkin genel değerlendirmelere ve gelecekte verilmesi durumunda verilebilecek önerilere ilişkindir. Elde edilen temalar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Uzaktan Eğitime İlişkin Genel Değerlendirme

Tema	f
Uzaktan eğitim sürecine hızlı bir şekilde geçilmesi (ön hazırlık yapılmaması)	201
Uzaktan eğitimin öğrenciler arasında fırsat eşitsizliğinin ortaya çıkması	165
Uzaktan eğitim sürecinin verimsiz olması	125
Uzaktan eğitimde etkileşimin az olması	120
Uzaktan eğitim öğrenci motivasyonunu azaltması	97
Uzaktan eğitim sürecinin olumlu olması	67
Uzaktan eğitimin zaman açısından ekonomik olması	42

Tablo 8'e bakıldığında uzaktan eğitime ön hazırlık yapılmadan hızlı bir şekilde geçilmesinin ilk sırada yer alan bir değerlendirme olması dikkat çekicidir. Bunu sırayla; öğrenciler arasında fırsat eşitsizliğinin ortaya çıkması, uzaktan eğitim sürecinin verimsiz oluşunun düşünülmesi, etkileşimin az olmasına dair temalarının takip ettiği görülmektedir. Uzaktan eğitimin olumlu yönleri ve zaman açısından ekonomik olduğuna Ç1 çalışmasındaki *Online eğitimin öğrenci tarafında başlıca yararları; yol ile vakit kaybedilmemesi, daha rahat bir ortamda ders dinlenebilmesi, kayıtların tekrar tekrar izlenebilmesi ve izleme esnasında hızlandırılabilmesi, derslerin canlı değil de sonradan izlenmesi halinde izleme zamanının öğrenci tarafından seçilebilmesi olarak sıralanabilir* ifade örnek olarak gösterilebilir. Buna ek olarak Ç2'de de *öğretmen ve öğrenci fiziksel olarak birbirinden farklı yerlerde...bu uzaklıktan kaynaklı olarak hem öğrenen hem de eğitici açısından psikolojik ve iletişimsel/ etkileşimsel sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Üstelik uzaktan eğitimde bu sorunların ortaya çıkma ihtimali yüzde yüze eğitime göre daha yüksektir* ifadesi uzaktan eğitimin etkileşiminin yetersiz kalmasına yönelik temaya örnek olarak verilebilir. Ayrıca Ç5'de de *Sınavlar geldiği için bu iş ciddiye bindi. Sürekli her şeyi kendimiz yapmak zorundayız. İçten ateşleyici bir motivasyon eksikliğimiz var. Yaşadığımız durum haliyle etkiliyor, çok zor süreçten geçiyoruz. Evdeyiz. Evim rehabeti var. Çoğumuz maalesef kütüphanede çalışmaya alıştık. Öyle olunca evde tam sistemli çalışmıyoruz* ifadesi katılımcıların motivasyonunun düşük olmasını açıklayan temaya örnek olarak gösterilebilir.

Bunun yanı sıra Ç7'deki bazı öğretmenler ders işlerken sadece slaytı okuyorlar. Kendi cümlelerini hiç kurmuyorlar. Bu yüzden öğrencilerin video izleyesi gelmiyor ifadesi de uzaktan eğitimde etkileşimin az olmasından kaynaklı motivasyon eksikliğinin olduğunu göstermesi açısından güzel bir örnektir.

Tartışma ve Sonuç

Mevcut araştırmanın amacı, pandemi sürecinde üniversitelerin uzaktan eğitimdeki dijitalleşme performanslarının öğrenciler gözünden değerlendirilmesidir. Bu amaç çerçevesinde alanyazında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular birleştirilerek üst düzey genellenebilir sonuçların elde edilmesine çalışılmıştır.

Araştırmada tüm üniversitelerin kendi canlı ders sistemlerini kullanmasının yanı sıra Zoom, Google Meeting, Microsoft Teams, Adobe Connect gibi uygulamaları da kendi sistemlerini destekleyici bir şekilde kullandığı da görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinde üniversitelerin kendi altyapı sistemlerini kullanıyor olması, üniversitelerin dijitalleşme konusunda gelişmiş olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Konuyla ilgili yapılan bir araştırmada da üniversitelerin dijitalleşme düzeylerinin belirlendiği bir araştırmada üniversitelerin %86.7'sinin uzaktan eğitim merkezi alt yapı sistemlerinin yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir (Karadağ vd., 2021). Ayrıca üniversitelerin çeşitli internet sağlayıcılarının ve programların hizmetlerini de destekleyici olarak kullanmaları oldukça önemlidir. Bu sonuç Türkiye'de yükseköğretimde uzaktan eğitimin verimliliğinin artmasına yönelik çeşitli alternatiflerin değerlendirildiğini göstermesi açısından değerlidir.

Mevcut araştırmada uzaktan eğitim sürecinin senkron veya asenkron olmak üzere iki alternatifli yürütüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca bazı öğretim elemanlarının da uygulamalı dersler için ödev yönetimi panelini de kullandıkları görülmüştür. Daha önceden de belirtildiği gibi uzaktan öğretim yeni bir yöntem değildir. Geçmişten getirilen deneyim ve bilgi birikimi dolayısıyla pandemi öncesinde yapılan çalışmalarda vurgulandığı üzere uzaktan öğretimde hem senkron, hem de asenkron eğitimin birlikte kullanılmasının yararı yüksektir (Arkorfül ve Abaidoo, 2015; Lammintakanen ve Rissanen, 2005). Mevcut araştırmada yer alan çalışmalardaki katılımcılar da her iki yöntemin kullanılmasının yanı sıra senkron derslerin mutlaka olması gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Asenkron derslerin özellikle temel bilgi düzeyindeki bilişsel süreçlerin kazanılmasında (kavramlar, anlamlar vb) etkili olduğu; senkron derslerin ise üst bilişsel süreçlerin kazanılmasında (analiz, sentez, değerlendirme) etkili olduğu vurgulanmaktadır (Kohler ve Mishra, 2008). Ancak bazı üniversitelerin altyapısının senkron dersleri kaldırmadığı, derslerdeki yoğunluktan dolayı öğrencilerin derslere erişimde sıkıntı yaşadıkları, derslere giremedikleri için dersleri düzenli takip edemedikleri belirlenmiştir. Bu durum da öğrencilerin başarısını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında uzaktan eğitim süreci planlanırken, sistemin alt yapısının sisteme giren kişi sayısını kaldırıp kaldırmayacağı konusunda ön deneme eğitimlerinin yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Üniversiteler demo dersler sayesinde uzaktan eğitime zorunlu olarak geçilmesi durumunda geçmişte yaşanan sorunların tekrar yaşanmasının önüne geçebileceği düşünülmektedir.

Mevcut araştırmada üniversitenin uzaktan erişim sistemine erişimin sağlanamamasının bir diğer nedeni de öğrencilerin yaşadığı yerde internet bağlantısının olmamasıdır. Karadağ ve Yücel'in (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin % 63'ünün uzaktan eğitime erişmek için internet bağlantısına sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca pandeminin ilk döneminde yayınlanan bir raporda Türkiye'deki 123 üniversitenin dijital at yapısının yeterli olduğu 85 üniversitenin ise dijital alt yapıya sahip olmadığı

belirtmiştir (Yüksek Öğretim Kurulu, 2020). Üniversitelerin alt yapı kapasiteleri Yüksek Öğretim Kurulu'nun (2020) yayınladığı rapor %59 iken, Karadağ ve diğerlerinin (2021) yaptığı araştırmada % 86.7 olarak tespit edilmiştir. Bu iki veri bir yıl arayla elde edilmiştir. Dolayısıyla pandemi esnasında üniversitelerin çoğunluğunun alt yapılarını güçlendirdiği, dijitalleşmeye önemli yatırımlar yapıldığını göstermesi açısından çok değerlidir. Bununla birlikte üniversitelerdeki altyapı yetersizliğinin ve internet erişimine ilişkin problemlerin diğer ülkelerde de yaşandığı yapılan araştırma sonuçlarına yansıdığı görülmektedir (Balaman ve Hanbay Tiryaki 2021; Doolan vd., 2021; Gömleksiz ve Pullu, 2020).

Üniversitelerin uzaktan eğitim döneminde öğrenci başarısının ödev, çevrimiçi sınav, video kaydı-sunum veya canlı derste sözlü sınav türlerinden bir ya da birkaçının kullanılması ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Alanyazındaki çalışmalarda da uzaktan eğitimde öğrenci başarısının değerlendirilmesi konusunda oldukça adaletsiz bir tutumun olduğu vurgulanmaktadır (Çolak, 2020; Kiremitçi ve Akçay, 2021). Başarının değerlendirilmesinde birden fazla alternatif değerlendirme yolunun kullanılmasının öğrencilerin sınav kaygısını azaltmasında yararlı olduğu belirtilmektedir (Altun Yalçın, Özturan Sağırlı ve Akar, 2021; Balaman ve Hanbay Tiryaki, 2021). Çok çeşitli değerlendirme yöntemlerinin kullanılmış olması eğitim öğretim sürecinde doğru ve nitelikli bir değerlendirmenin gerçekleşmesine katkı sunduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte alternatif değerlendirme yöntemlerinin kullanılıyor olması dezavantajlı bireylerin mağdur olmamalarını sağlaması ve eğitimde eşitliği sağlaması yönüyle de oldukça önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde başarılarında düşüş olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin başarı düşüklüğünün sebepleri arasında ödev yükünün fazla olması, derslerin düzenli takip edilememesi, derslerin etkili ve verimli geçmemesi yer almaktadır. Ayrıca uzaktan eğitimde etkileşimin yeterli düzeyde olmaması da öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğü saptanmıştır. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında öğrencilerin dersleri çeşitli nedenlerle (internetin olmaması, öğrencinin beklentisinin olmaması gibi) düzenli bir şekilde takip edemediği, bu durumun ise öğrenci motivasyonunu azalttığı belirlenmiştir (Karadağ vd., 2021; Özgür, 2019). Tüm bu nedenlerin kaynağı olarak da pandemi dönemine üniversitelerin uzaktan eğitim alt yapısının yetersiz olması, internete erişim sağlayamayan öğrencilerin bulunması ve üniversitelerin yeterince hazırlanmadan uzaktan eğitime geçmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu sonucun mevcut araştırmanın da bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Uzaktan eğitimden en çok olumsuz etkilenen öğrenci grubunun ise çeşitli imkân ve olanaklar nedeniyle dezavantajlı konumda olan grubun olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç eğitimde bireyler arasında çok yönlü olarak eğitimde eşitlik ilkesinin işlevsel olarak uygulanabilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Öneriler

Mevcut meta sentez araştırması kapsamında elde edilen veriler ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Pandemi dönemi üniversitelerin alt yapısını güçlendirmesi ve geliştirmesi için bir fırsat sunmuştur. Bununla birlikte gelecek araştırmalarda uzaktan eğitim sürecinde yaşanan ve yukarıda

tespit edilen sorunların çözümüne yönelik araştırma veya araştırma projeleri planlanarak, bu sorunların çözülmesine katkıda bulunabilecek araştırmalar planlanabilir.

- Uzaktan eğitimde önemli bir sorun olarak öğrencilerin motivasyon eksikliği ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin motivasyonunu artıracak eğitim programları hazırlanarak bu eğitim programlarının etkililiği sınanabilir.

- Uzaktan eğitim derslerinin yetersiz sayıda takip edilmesi, uzaktan eğitimi takip etmeyen öğrencilere yaptırım uygulanmaması, öğrencilerin öz disiplin ve öz yönetim konusunda da önemli eksikleri olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin öz disiplin ve öz yönetim becerilerinin geliştirilmesine yönelik psiko eğitim programları hazırlanarak bunların etkililiği sınanabilir.

Kaynakça

*Ağa Yıldız, V. (2020, 10 Eylül). *Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemi aldıkları eğitime ilişkin görüşleri*. [Sözlü sunum]. (ss. 19). Yakın Doğu Üniversitesi. Uluslararası Disiplinlerarası Eğitim Yansımaları Konferansı, KKTC.

*Akdemir, A. B., & Kılıç, A. (2020). Yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamalarına bakışının belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 685-712. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.783344>

Altun Yalçın, S., Özturan Sağırılı, M., & Akar, M., S. (2021). "University students' attitudes towards distance education and perceptions of good lecturers in distance Covid-19 period." *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(14): 520-568. Doi: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.243>

Arkorful, V., & Abaidoo, N. (2015). The role of e-learning, advantages, and disadvantages of its adoption in higher education. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 12(1), 29-42. https://www.itdl.org/Journal/Jan_15/Jan15.pdf#page=33

Arthur-Nyarko, E., Agyei, D. D., & Armah, J. K. (2020). Digitizing distance learning materials: Measuring students' readiness and intended challenges. *Education and Information Technologies*, 1-16. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-10060-y>

*Aydın, S. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi ile ilgili görüşleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 677-693. <https://doi.org/10.35826/ijoes.2970>

Balaman, F., & Hanbay Tiryaki, S. (2021). "Coronavirüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84. <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/60435/769798>

Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to coronavirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-6. Doi: [10.5281/zenodo.3778083](https://zenodo.org/record/3778083)

Costello, E., Brown, M., Donlon, E., & Girme, P. (2020). The Pandemic Will Not be on Zoom: A Retrospective from the Year 2050. *Postdigital Science and Education*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00150-3>

Çolak, M. E. (2020). *Uzaktan eğitim sınavlarında bakış algulaması ile kopya tespitinin modellenmesi*, [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

*Doğan, S., & Çelikten, L. (2021). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime dair kompozisyonlarının incelenmesi: Yıldız Teknik Üniversitesi örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 126-157. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1008747>

Doolan, K., Barada, V., Buric, I., Krolo, K., Tonkovic, Z., Schmidt, N. S., ... & Darmanin, M. (2021). *Student life during the covid19 pandemic lockdown: Europe-wide insights*. Brussels: European Students' Union.

Dünya Sağlık Örgütü [WHO], (2022). *Coronavirus disease (COVID-19) Weekly epidemiological update and weekly operational update*. Erişim tarihi: 01.05.2022. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>

*Erşen, Z. B., & Yumak, Y. (2021). Matematik öğretmeni adaylarının covid-19 pandemisi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(4), 1449-1470. <https://doi.org/10.30703/cije.853688>

*Eti, İ., & Karaduman, B. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinin öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 635-656. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787238>

Glesne, C. (2013). *Becoming qualitative researchers: An introduction* (5.Bs). Boston: Pearson

Gömleksiz, M. N., & Pullu, E. K. (2020). “Meslek yüksekokulu öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri.” *Turkish Studies*, 15(6): 477-502.

Koehler, M., & Mishra, P. (2008). Introducing TPCK. AACTE Committee on innovation and technology (Eds.), *The handbook of technological pedagogical content knowledge for teaching and teacher educators* içinde (ss. 3-29). Lawrence Erlbaum Associates Publishers

Karadağ, E., Çiftçi, S. K., Ramazan, G., Ahmet, S. U., Kocatürk, H. E., & Çiftçi, S. (2021). Covid-19 pandemisi sürecince üniversitelerin uzaktan eğitim kapasiteleri. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 8-22. Doi: 10.26701/uad.874799

Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirus pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 1-12. <https://doi.org/10.2399/yod.20.730688>

*Karahan, E. & Bozan, M. A. & Akçay, A. O. (2020). Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 201-214. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44348>

*Kiremitçi, S., & Akçay, S. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde alan uygulaması yapmak: Bir odak grup çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1(özel sayı), 161-181. Doi: 10.3347/tsh.985522

Lammintakanen, J., & Rissanen, S. (2005). Online learning experiences of university students. C. Howard, J. Boettcher, L. Justice, K. Schenk, P.L. Rogers, & G.A. Berg (Eds.), *Encyclopedia of distance education* içinde (ss. 1370–1374). <https://doi.org/10.4018/978-1-59140-555-9.ch206>

Lapitan Jr., L. D. S., Tiangco, C. E., Sumalinog, D. A. G., Sabarillo, N. S., & Diaz, J. M. (2021). An effective blended online teaching and learning strategy during the COVID-19

pandemic. *Education for Chemical Engineers*, (35), 116–131. <https://doi.org/10.1016/j.ece.2021.01.012>.

Marioni, G., Van't land, H., & Jensen, T. (2020). "The impact of covid-19 on higher education around the world: iau global survey report." Erişim tarihi: 05.05.2022. https://www.iauau.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*. Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi

*Özer, S., & Turan, E. Z. (2021). Öğretmen adaylarının Covid-19 nedeniyle sunulan uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies - Education*, 16(2), 1049-1068. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.48147>

Özgür, D. F. (2019). *Acık ve uzaktan eğitim fakültesi personelinin öğrencilerle iletişimde sosyal medya etkileşimine bakış: İÜ AUZEF örneği* [Yüksek lisans tezi] İstanbul Üniversitesi

Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün, & S. Beşir Demir, Çev. Edt.). Ankara: Pegem Akademi.

*Piştav Akmeşe, P., & Kayhan, H. N. (2020). Özel eğitim öğretmenliği öğrencilerinin koronavirüs (covid-19) salgın sürecinde uygulama derslerine ilişkin deneyimleri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 15(8), 3669-3688. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44410>

Sandelowski, M., & Barroso, J. (2003). Classifying the findings in qualitative studies. *Qualitative Health Research*, 13(7), 905-923. Doi: [10.1177/1049732303253488](https://doi.org/10.1177/1049732303253488).

Sarıtaş, E., & Barutçu, S. (2020). Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 11(1), 5-22. <https://doi.org/10.34231/iuyd.706397>

Scavarda, A., Dias, A., Reis, A., Silveira, H., & Santos, I.A. (2021). A COVID-19 pandemic sustainable educational innovation management proposal framework. *Sustainability*, 13(6391), <https://doi.org/10.3390/su13116391>.

*Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). Üniversite öğrencilerinin covid-19 pandemi dönemi öğrenme sürecine ilişkin algılarına yönelik nitel bir araştırma. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1306866>

Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(45), 1-10. Doi: <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>

Walsh, D., & Downe, S. (2005). Meta-synthesis method for qualitative research: a literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(2), 204-211. Doi: [10.1111/j.1365-2648.2005.03380.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03380.x)

Yelgen, E. (2021). Yelgen, E. (2021). Muhasebe eğitiminde zorluklar: COVID-19 ve dijitalleşme. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences* 5(3), 134-155. <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2021.370.2>.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016, Haziran 19-20). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YÖK. (2020, Mayıs 3). *Yükseköğretim Kurumu uzaktan erişime yönelik rapor*. Yükseköğretim Kurumu. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx>

* Yıldız işaretli çalışmaları meta-sentez bölümünde kullanılan araştırmalara aittir.